

ΑΝΕΞ. ΤΥΠΟΥ

14 ΜΑΡ. 1961

ΤΕΧΝΟΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΓΛΥΠΤΙΚΗ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗ

(Και οι μεταπολεμικές τάσεις της γλυπτικής)

Του κ. ΑΓΓΕΛΟΥ ΔΟΣΑ

Είναι καιρός που η γλυπτική μ' όλη την αντικειμενικότητα που της επέβαλλε η στερεότητα της ύλης της, προσπαθεί να σπάσει τα δεσμά της, να ληξιάσει, να κινήσει, να φτερουγίσει, να ελαττωθεί.

Πολλά χρόνια πριν το ανθρώπινο ενδιαφέρον για το διάστημα απαρχολήσει την επιστήμη και την τέχνη, την τελευταία με την αφηρημένη ζωγραφική και την διαστημική μουσική, η λήξη του πρώτου παγκοσμίου πολέμου (1918) έδωσε τα συνθήματα της φυγής, γεννημένα από αντίδραση στην άγχωτική στατικότητα του «παλιού χαρακωμάτου» και δημιουργησιμότητας, από την κοσμοπολιτική λογιστική μέχρι την τουριστική ταξιδιομανία. Τον άλλο χρόνο (1949) ο Ρουμάνος Τριτάν Τζαρά έφερε στο Παρίσι το κίνημα του «ντανταϊσμού» στη ζωγραφική, στην παίρσι και στη μουσική κι' ο Ιταλός Μοτράνκοζι υλοποίησε στον μπρόνζο το «πέταγμα πούλιου στο διάστημα».

Από τότε —πρινάτος από την αφαιρετική γλυπτική του Χέρνι Μουρ και του Άλμπερτο Βιάνι— φτάνουμε στην κινητική γλυπτική του Κάλντερ που την συναντά κανείς στα μεγαλύτερα μουσεία σύγχρονης τέχνης, αλλά και στις διαφημιστικές επιγραφές του Νέκ-Καφέ, στην διαστημολογική γλυπτική με την οποία ο Σάφφερ εκφράζει την φωτομετρική κίνηση στο διάστημα κι' έπρεξ όριστική θέση στο παρισινό «Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης» από το 1958 και στην τηλεμαθητική γλυπτική του Τάκη Βασιλάκη που τα τελευταία πέντε χρόνια παρουσιάζει τα έργα του μεταξύ Λονδίνου και Νέας Υόρκης και —κάτοχος διπλώματος εύρεσιτεχνίας— τα κινεί με ηλεκτρομαθητικές εκκενώσεις. Κοινός παρονομαστής των τριών αυτών τεχνολογιών είναι η κίνηση που γίνεται είτε με κάποια τυχαία ατμοσφαιρική πνοή —όπως η πρώτη— είτε με την συνεργία της φυσικής και των μαθηματικών, όπως οι δύο τελευταίες. Το δίβραχο απ' όλα αυτά (αφαιρούμενης της παραδοξολογίας και κάθε ιεραρχικής παρέμβασης άλλότριας προς το λυρικό πνεύμα της τέχνης), είναι μία παρόρμησις κινητική και δυναμική από την οποία εμφορείται η γλυπτική πρωτοπορία της εποχής μας, που περισσότερο απ' ότι τό μπορεί η ζωγραφική, είναι σε θέση να συνδυάσει την αισθητική έντεια με την υποθέλητική αίσθηση.

Η έρευνα της γλυπτικής θόσως Εύθυμιάδη —Μενεγάκη, των τριών τελευταίων έτών, που δείγμα της είδαμε στην τελευταία Πανελληνία και ολοκληρωμένη, παρουσιάζεται τώρα στην αίθουσα «Δομή» (Άμφισ 4), με σαράντα κομμάτια, ανταποκρίνεται στο πνεύμα αυτό και, δίχως να δημιουργείται ανάγκη ηλεκτρομαθητικών εκκενώσεων και φωτοχωματικών κατόπτρων, βλέπουμε την «Μπαλαρίνα της» (άρ. 30) ν' ακροαυιάζεται (σφ-

ροπώντας στις μύτες των ποδιών της ή σ' ένα στράβιλο ν' αφηρησώνεται ή φούστα της χορεύτριας (άρ. 15) ή σ' έναν ελληνικό χορό να γέρνουν δεξιά κι' αριστερά με χαρι τα κεφάλια των χορευτριών και πλαστικά να λικνίζονται τα κορμιά τους (άρ. 11) κ.λ.π.

Αν έλεγα ότι η αφαίρεση είναι τό βασικό στοιχείο στην τεχνολογία της Εύθυμιάδη, θα ήμουσ έξω της πραγματικότητας. Γιατί η αφαίρεση συνήθως κάνει τό αντικείμενο στατικότερο και πολλές φορές σαν λείψανο μιάς χαμένης ζωής ή σαν σπέρμα μιάς αγέννητης. Ένώ η αφαίρεση της Εύθυμιάδου έμφυγώνει την ύλη, της δίνει κινητικότητα και έκφραστικότητα με άμεση αντίπαρση προς τους θαύτους και βασικούς της ύλης. Τό έπιτευγμα αυτό απαρτρεί από τον συντονισμό της αισθητικής αντίρρησης με την μαθηματική αρμονία έναντι στο σύνολο όπου η μορφή προσάλλει τό πνεύμα και τό πνεύμα θυμίζει τη μορφή. «Αναέρω για παράδειγμα τούς «τρείς τοσάνους» (άρ. 21), τις «έκτίδες» (άρ. 20), την «Τόσνα τόου» (άρ. 24), τον «Αετός» (άρ. 17), τό «Νυχτοπούλι» (άρ. 36) κ.λ.π.

Έξω όμως από την γενική αυτή έντύπωση που δίδει η τέχνη της Εύθυμιάδου, υπάρχουν πολλά επί μέρους στοιχεία: Ο δυναμικός του «Αίγαγρος» (άρ. 12), ο συμβολισμός του «Ζώων 11» (άρ. 28), τό χρώμα των «Ζώων Άνδρών» (άρ. 3), η υποθέλητική μεγαλοπρέπεια του «Φτερωτό» «Αρχοντα» (άρ. 27), η αισθητική ισορροπία της «Μελέτης στο χώρο» (άρ. 35), η διακοσμητική αίγλη του «Πουλιού» (άρ. 1), κι' ακόμα ο «Προσείδων» (άρ. 5), η «Εργασία» (άρ. 4), η σση «Κουκουδιά» (άρ. 2) τα αισθητικώτατα «Πουλί», τό αλογάκι της Παναγίας που με την αμβροσία του συμβολίζεται η «Σαλώμη» (άρ. 31), οι εξαίρετες «Γυναίκες του Λούζορ» και η αφάνταστη ολιότητα και θαυμαστή ού έφευρετικότητα «Γυναίκα του Λότ» (άρ. 14), που είναι μιά ανώτερη αισθητική υλοποίηση της υποκειμενικής έντυπώσεως, κάτι που σπάνια συναντούμε σε καλλιτεχνικές δημιουργίες.

Ανεξάρτητα από τό αποτέλεσμα αυτό της τέχνης της Εύθυμιάδου, βασισμένο σε σίδερο, χαλκό, ορείχαλκο, γύψο, με μνημιας αισθητικές όπου μελέκουν στοιχεία Αιγαϊκά ή Μινωϊκά με μοτίβα των Ίνκας ή των Άζτέκων, σ' ένα καινούργιο στυλιζάρισμα, πρέπει κανείς να έχη υπόψη και να θαυμάση τό σκληρό μοχλό της κατασκευής περατωμένο από την ίδια την καλλιτέχνηδα.

Τά έργα της εκθέσεως αυτής είναι έκτός έμπορου. Η Εύθυμιάδου, άκούρατος ταξιδιώτης στα πιο άπθυνα σημεία τόσ πλανήτη, σε λίγες ημέρες θα ταξιδέψη και τα έργα της στην Εόρπη και στην Άμερική. Θα είναι μιά άνωτερη ύπνεσία που θα προσέψη στην ελληνική τέχνη.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΔΟΣΑΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

14 MAR 1961

ΟΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

Μία έκθεσι γλυπτικής

Η ΝΕΑ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ κ. ΦΡ. ΕΥΘΥΜΙΑΔΗ-ΜΕΝΕΓΑΚΗ

Η Φρόσω Ευθυμιάδη - Μενεγάκη παρουσιάζει τριάντα οκτώ έργα γλυπτικής στην αίθουσα «Δομή» της οδού Αμαλίας και Οθωνος. Χάρης στον αριστοτεχνικό φωτισμό, που πραγματοποιήσε ο κ. Α. Καζάκης, υπερικήθηκε το μειονέκτημα της χαμηλής όροφης και τα γλυπτά απομονωμένα κι' αυτότελη αναδεικνύονται τόσο σαν αντίληψη όσο και σαν αποτέλεσμα.

Στα έργα αυτά της Φρόσως Ευθυμιάδη παρουσιάζεται συμπυκνωμένη ή πορεία που έχει διανύσει ή καλλιτέχνης από την άρχη της καριέρας της με τις νατουραλιστικές τάσεις, ως τις σημερινές μορφές της προωθημένες αφαιρέσεις. Την σειρά ανοίγουν τα «Σώα των Ανδρών» καθαρές μορφές τοποθετημένες παρατακτικά, δυνατές κι' ισότιμες μεταξύ τους. Από τα πρώτα αυτά γλυπτά η Ευθυμιάδη εξασφαλίζει την Ισορροπία των αδρών, την όρθυ κατανομή των δγκων, το σταθερό σχήμα που κλείνει την πλαστική μεστή σύνθεση. Συγχρόνως κατέχει μία άριστη τεχνική που την αφήνει ελεύθερη να προχωρήσει σε περισσότερες θεωρητικές αναζητήσεις στους σύγχρονους διανοητικούς προβληματισμούς της τέχνης. Υστερα από την περίοδο του «Ποσειδώνος και της Γοργόνας» του «Αδάμ και της Εύας», με καταπληκτικά ταχύ ρυθμό και με μία άριστη σιγουριά άρχίζει την άπλοποίηση και την αφαίρεση των μιμητικών στοιχείων. Η διηγηματική γλώσσα υποχωρεί μπροστά σε μία περισσότερο συμπυκνωμένη έκφραση. Προωθείται σε προβλήματα καθαρά συνθετικά που δημιουργούν μορφές μυθικές — Κοικουδάγιες, αϊγαγρος, άπτός — σύμβολα ζωής μεστής αξίας. Η «Σιδυλλα», ο «έλληνικός χορός», οι γυναίκες του Λούφορ φα νερώνου την άρνηση, μιας καθαρά μεταπικής δοσεως. Η περιγραφή των αντίκειμένων γίνεται ονοπτική κ' η δομή των γλυπτών πιά τολμηρή. Οι μορφές εκτείνονται σε όλες τις κατευθύνσεις και μία αλληλοδιαδοχή κενών και δγκων καθορίζει μία αξία έκφραστικά Ισοδύναμη ανάμεσα στην πλαστικότητα και στον χώρο.

Εγκαταλείποντας συγχρόνως την

τεχνική του χυτού μέταλλου η Φρόσω Ευθυμιάδη προτίμησε την κατεύθυνση στο χαλκό ή στο σίδερο εργασία, που δίνει την δυνατότητα για φόρμες περισσότερο όξεις, ελεύθερες κι' ανάλαφρες. Τα έργα της προϊόντα έρευνας και γνώσης γίνονται μορφές ώρισμένες, που περικλείουν μέσα τους κίνηση και δυναμισμό. Η καινούργια τάση της Ευθυμιάδη ξεκινάει από το ίδιο το υλικό που μέσα στο έργο στέκει ιόμος κι' αξία. Αν έφυγε από την άμεση

Φρόσως Ευθυμιάδη-Μενεγάκη: «Ελληνικός χορός». Χαλκός (ύψος 0.34 μ.).

έπαφή με την πραγματικότητα — εγραφή στο διάστημα, «Νίκη» — ή αισθητική συγκίνηση πλουτίζει σε φαντασία κι' ανάταση. Τώρα έχει την δύναμη να δίνει στο σχήμα περισσότερο εύλυγσία κι' αυτό άπαλ λαγμένο από το βάρος του υλικού συλλαμβάνει άμεσώτερα την ούσια της Ιδέας που εκφράζει. Με συνεχή έναλλαγή κι' εξέλιξη δουλεύει να βρή τις έσωτερικές δυνάμεις των ούσιαστικών πυρήνων. Η οργανική ένότητα του έργου της αποκορυφώνεται με μία λιπάτητα, με μία όξεια πλαστική αίσθηση. Τα γλυπτά της Φρόσως Ευθυμιάδη από την άρχη, από την έποχή της ζωικής αναπαράστασης ως την τελευταία περίοδο της προχωρημένης αφαιρέσεως, δεν αναφέρονται στην άγωνία, στο δράμα, στην σκληρότητα της έποχής μας, αλλά σε μία άρμονία, πλασμένη από γυναικείο χέρι. Είναι μία κατάκτηση Ισορροπίας, τάξης, ποιότητας.

Μ. Γ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΝΕΩΝ

17 ΜΑΡ. 1961

ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

Η Έκθεσις Φρόσως Εύθυμιάδη

ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΔΟΣ ΜΑΣ κ. ΕΛΕΝΗΣ ΒΑΚΑΛΟ

Η Φρόσω Εύθυμιάδη-Μενεγάκη έκβη-
 τει την γλυπτικήν εργασίαν της της τε-
 λευταίας πενταετίας στην αίθουσα «Δο-
 μή». Έχει τώρα εγκαταλείψει την τερα-
 κότητα και δουλεύει μόνο με μέταλλο,
 χαλκό, ορείχαλκο και σίδηρο. Παρ' ο-
 λη όμως την αλλαγὴν ὀλίκοι πού ὑπα-
 γορεύει τὴν ἐξέλιξιν τῆς πλαστικῆς της
 ἀντιλήψεως πρὸς ἄλλας κατευθύνσεις και
 νέας μορφάς, δὲν διασπᾶ τὴν συνέχειαν,
 πού τὴν ὀνει μετὰ τὴν προηγούμενην πε-
 ριὰ της. Ἡ Φ. Εὐθυμιάδου ξεκίνησε ἀ-
 πό τὴν παρατήρησιν τῆς φωσεως. Στὶς
 νατουραλιστικὰς μορφάς τῶν πρώτων της
 ἔργων μίᾶ ἐλευθερία στὴν σὺλληψιν τῆς
 ζωντανῆς χαρακτηριστικῆς κινήσεως, πε-
 ριέχει τὴν τρυφερότητα πού ἐνοιωθε-
 γι αὐτὴς. Ἀργότερα ἡ προσπάθεια τῆς
 ἀκριβῶς νὰ ἀποδῆ τὸν χαρακτήρα τῆς
 μορφῆς καὶ τῆς κινήσεως τῶν ζώων, τῶν
 πουλιῶν, τῶν ἀνθρώπων, πού πάντα τὴν
 ἀπασχολοῦσαν, τὴν ὡδήγησε στὸ στυλι-
 ζάρισμά τους. Ἄλλοτε μετὰ χάρι, ἄλλοτε
 μετὰ χιούμορ, πάντα μετὰ μίαν ὀριζότητα,
 καθάρως νὰ κἀν ἀπὸ τὶς ζωντανῆς
 μορφάς, πλαστικὸς «τύπος», πού ἀρ-
 χικά της ὑπαγορεύει ὁ διακοσμητικὸς
 προσανατολισμὸς της (ἀνθρωπόμορφα
 αγγεία, σειρά κοκάρων). Στὴν σχημα-
 τοποίησιν αὐτὴν, ὅπως τὸ βλέπομε κα-
 θαρὰ καὶ σήμερον σὲ ὅσα ἔργα της δια-
 τηροῦν ἀκόμη τὴν ἀνάμνησιν αὐτῆς τῆς
 περιόδου, δὲν ξεφυγε ριζικὰ ἀπὸ τὴν
 ἀντλήσιν τοῦ κυκλικοῦ χώρου, μέσα στὸν
 ὅποιον μπορεῖ νὰ ἀναπτυχθῆ τὸ ζωντανό,
 ἰδωμένο μέσα στὴ φύσιν, σῶμα. Γιὰ
 ἕνα διάστημα θέσια δουλεύει τὴν μορ-
 φὴν ὑποτάσσοντάς τιν ἐπιπέδω μετὰ ἐν-
 οειδῆ καὶ γωνιώδη σχήματα. Ἐν τούτοις,
 ἄλλοτε τὸ σκάψιμο μίᾶς κοιλότητος μέ-
 σα στὸ σῶμα τους (δοσκοί), διατηρεῖ
 τὴν αἰσθησὶν ἐνὸς κυκλικῶ ὑπάρχοντος
 χώρου, πού περιέχεται ἐδῶ στὸ ἐσωτε-
 ρικὸ τῆς σχηματοποιημένης ἐπιφάνειας,
 ἄλλοτε ἡ διασταύρωσις τῶν ἐπιπέδων
 πρὸς κατευθύνσεις ἀκτινωτῆς (κουκουβά-
 γιες), ἢ ἡ τοποθέτησις τῶν μορφῶν σὲ
 κύκλον (ἐλληνικὸς χορὸς), ἀποκοβιστοῦν
 στὴν ἔγγραφὴν τῆς συνθέσεως τὰ ὅρια
 τοῦ κύκλου.

Στὸ σημεῖον αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ προσέ-
 ξωμε μίαν ἀκόμη σχετικὴ λύσιν πού της
 ὑπαγορεύει τὸ ὄλικόν της. Ἐνὸς τὰ σχή-
 ματα τῶν ἐπιπέδων της ἐξακολουθοῦν νὰ
 ὑποτάσσονται, οὐσιαστικὰ σὲ γεωμετρικά
 γωνιώδη σχήματα, οἱ ἄλλοι πού τὰ
 συνθέτουν, λυγίζουν σὲ καμπύλες, πού
 μετὰ τὰ διαφορετικὰ ὀνομαζοῦνται καὶ
 τὶς διασταυρώσεις τους, δημιουργοῦν
 μίαν ἀδηλὴν κίνησιν, πού ζωντανεῖ τὴν
 ἐπιφάνειαν τοῦ ἐπιπέδου (φετερωτὸς ἀρ-
 χοντας). Παράλληλα ὅμως στὴν ἴδιαν τὴν
 σχηματοποίησιν τῶν μορφῶν της θὰ ἀρ-
 χίσῃ νὰ βασίζεται στὴν καμπύλην πάλιν
 καὶ τὴν βαθμιαία κατάρρησιν τῆς εὐθείας
 (Chine town, Αἰγαῖος).
 Ἐνα παλαιότερον ἔργον της μετὰ φανερὴν
 καταγωγή ἀπὸ τὶς τερακόττες της (Ἡ
 γυναικὴ τοῦ Λώτ) ἀποτελεῖ, νομίζω, τὸν
 πρόλογον γιὰ τὴν τελευταία ἐξέλιξιν της.
 Ἐδῶ ἡ ἑλικοειδὴς ἀνάλιξις τῆς καμπύ-
 λης, δίνει, μετὰ τὴν ἴδιαν τὴν κίνησιν της,
 καὶ τὴν φόρμω. Εἶναι τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ
 δύο μοναδικὰ ἔργα της σὲ γύψω, πού
 ἐκβητεῖ. Στὴν ἀντλήσιν αὐτῆ, μετὰ με-
 γαλύτερη ἐλευθερία ὅμως, εἶναι δουλεμέ-
 νος σὲ σφυρηλατοῦ σίδηρον καὶ ὁ ἄριστος
 «Ἄετός Νο 1». Ἀπὸ ὧν καὶ πέρα ἡ
 δουλειὰ της μετὰ ἄλλων μπρούτζινον τὴν
 ὀδηγεῖ στὸ ἀπειρασμὸν τῶν γεμάτων ἐπι-
 φανειῶν. Τώρα ἡ φόρμα συντίθεται ἀ-
 πὸ γραμμῆς σὲ συνεχεῖς καμπύλες, πού
 ἡ ἑλικοειδὴς τους ἀνώψωσις καὶ τὰ δια-
 φέρον ἀνοίγματα τους ἀπὸ ἕνα κοινό
 κέντρο, ἀποδίδουν τὸσο τὶς ἐντάσεις
 τοῦ ὄγκου, ὅσο καὶ τὴν κίνησιν, τὴν ἀ-
 δηλὴν τῆς ἀναπτύξεως τῆς φόρμας, καὶ
 τὴν ἐκδήλῃ τῆς χαρακτηριστικῆς στάσε-
 ως, συγχρόνως. Τὸν δρόμον ἀπὸ τὸν να-
 τουραλισμὸν πρὸς τὸ στυλιζάρισμα, τὸν
 συνεχίζει τώρα ἡ ἀφαίρεσις κάθε μορ-
 φικοῦ στοιχείου ἢ παραστατικῆς ὑπο-
 μνήσεως. Ἐντούτοις στὴν κίνησιν καὶ τὴν
 γενικὸν σχῆμα τῆς φιγούρας διατηρεῖται
 σαφῶς ὁ χαρακτήρας καὶ ἡ φύσις τῆς
 μορφῆς πού κάθε φορὰ ἀποτελεῖ τὸ θέ-
 μα της (Νίκη, Νυμφή, Νεράϊδα). Ὅ-
 πως χαρακτηριστικὰ τὸ δείχνουν τὰ θέ-
 ματα αὐτὰ ἀκριβῶς, πού ἐπανέρχονται
 ἄλλωστε σὲ ὅλα τὰ στάδια τῆς δουλει-
 ᾶς της ὅπου ὑπάρχει πάντα στὴν Φ. Εὐθυμ-
 ιάδου, ἡ ἀνάγκη νὰ δοθῆ ἡ μορφήν μέσα
 στὸν στιγμιαῖον τῆς στρόβιλον, στὸ πέρα-
 σμά της. Τώρα μετὰ τὸ ἐλάφρυνμα τοῦ ὄ-
 γκου, μετὰ τὸ ἀνοίγμα τῆς ἐπιφάνειας,
 μετὰ τὴν ἀνώψωσιν τῆς κινήσεως πού σχη-
 ματίζει καὶ τὴν ἀνώψωσιν τῆς «δομικῆς»
 ὡς ποῦμε τῆς φόρμας, τὸ βάθος ἀπο-
 βάλλεται καὶ μπορεῖ νὰ πραγματοποιη-
 σῇ ἔτσι — ὄχι μόνον θεματικὰ — ἀλλὰ
 στὴν ἴδιαν τὴν φύσιν τῆς ἀντιλήψεως καὶ
 τῆς ἐκτελέσεως τῶν χορευτικῶν ρυθμῶν τοῦ
 ἐπιπέδου. Ἡ χάρις τῆς παραδόσεως τῆς
 τερακόττας πού τὴν προσεῖλκυσε στὴν γλυ-
 πτικὴν, ἀπὸ τὴν ἴδιαν αἰσθησὶν ρυθμοῦ πη-
 γάζει. Ἐῖσι καὶ σ' αὐτὸ τὸ σπῆρον ἡ
 ἐνότητα καὶ ἡ συνέπεια πού διακρίνουν
 τὸ ἔργον της Φ. Εὐθυμιάδου, τῆς ἐξασφα-
 λίζουν καὶ τὴν συνέπεια ἐπίσης μετὰ τὴν
 αὐτὸν της, σὲ μίαν ἑκφρασὶν ἀπλευθε-
 ρωμένην καὶ εὐρύτερον διαστάσεων τώρα.

ΓΚΑΛΕΡΙ ΤΕΧΝΗΣ : Μία ομάδα νέων καὶ ἐρασιτεχνῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον
 ζωγράφων ἐκβητεῖ πάλιν. Διακρίνομε τὸ
 «Νησιώτικόν» τοῦ κ. Π. Καρρυνίδη γιὰ
 τὸ ἄπλοικόν ὄψος «τοῦ» τὴν χρωματικὴν
 ἡλικρινεῖάν του, καὶ τὴν κατανομή τῶν
 χρωματικῶν ἐπιπέδων, πού τελικὰ ἐπι-
 τυγχάνει. Στερεώτερος ἀρτεῖς ἐμφανίζει
 ὁ Α. Μαυρίδης στὴν «Κορέλλα» καὶ τὸ
 «Πορτραῖτό Β. Κ.» πού ἔχει ἄλλωστε
 ἐκτός ἀπὸ μίαν ὀρθὴν χρωματικὴν αἰσθη-
 σιν, καὶ πῶς γὰρ ἐξοχίστικόν χηρῖσμον.
 Ἄνισος ὁ Α. Γαλιῶν, ἕνα ἐμφανίζει
 μερικὰ καλά σχέδια περὶ σὲ μίαν σκε-
 πτικὴν συμβολιστικὴν φιλολογία στίς συν-
 θέσεις του. Ἡ προσπάθεια τῆς Α. Κο-
 τογιώργη μετὰ τὴν ἀνάμνησιν τῆς φόρμας
 σὲ χρωματικὰ τῆς ἐπιπέδου εἶναι εὐνο-
 υνεῖδη καὶ ξεκινᾶ ἀπὸ σωστὴν ἀντλή-
 ψιν. Ἐντούτοις δὲν μπορεῖ νὰ ξεπεράσῃ
 τὴν σκληρότητα ἐνὸς ἀμοῦ γράμματος
 καὶ ἐνὸς ἀκομποῦ ἀκόμη σχεδίου.
 Ἀπὸ τὰ κεραμικὰ ἔργα τοῦ Θ. Πα-
 πουγιῶν διακρίνομε τὸν «Πᾶνος» καὶ τὴν
 «Συνθεσί» γιὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν δια-
 κριτικὴν τῆς χρωματικῆς τους ἁρμο-
 νίας. Στὴν «Ἀνάμνησιν συνθεσί» τὸν
 νομίζω ὅτι ἀποκτὰ προσωπικώτερον ὄ-
 ψος.

ΝΕΕΣ ΜΟΡΦΕΣ : Στὴν ἐπάνω αἰ-
 θουσα ἐκβητεῖ ἡ Ρ. Τεγιάννη πού ἐμ-
 φανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ σὲ ἀτομικὴν
 ἐκθεσίν. Ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι τελευ-
 ταίως ἐμφανιζόμενοι νεοὶ ἐκβητεῖται
 στὴν ἐπίστασιν καὶ τὴν πύκνωσιν ἐ-
 νὸς χρωματικοῦ πλοῦτου, μετὰ σκοτεινοῦς
 τόνους, ἀτόμους λάμψεις, γλόγγους
 πινελιὰς. Μέσα σ' αὐτὸν τὸν «πληθωρισμὸν»
 ὄχι μόνον ἡ φόρμα ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρθρωσις
 τῆς συνθέσεως χάνονται. Γι' αὐτὸ τὰ
 καλύτερα τῆς ἔργα εἶναι ἐκεῖνα ὅπου δι-
 ατηρώντας φανερὰ τὴν εἰκόνα κάποιου
 ἀντικειμένου, διατηρεῖ ἐπίσης ἀναγκα-
 στικὰ κάποιο σταθερὸν σχῆμα καὶ κά-
 ποιον ὄργανωσιν καὶ ἀφήνει ἔτσι νὰ φαν-
 ῆ ὅτι ἔχει τὶς προϋποθέσεις γιὰ μίαν
 ἐξέλιξιν οὐσιαστικώτερον τῆς δουλειᾶς
 της.

Στὴν κάτω αἰθουσα ἐκβητεῖ ὁ Γ. Παι-
 τολούης ἀκουαρέλλας καὶ λάδια. Μετὰ
 σὲ τὴν πρισματικὴν ἀνάμνησιν τοῦ φωτός,
 καὶ μέσῳ αὐτῆς, τὴν ἐπιδίδει τῆς συν-
 θετικῆς, κατανομῆς τοῦ πίνακος, κατα-
 ρῶνε νὰ διατηρῇ τὴν αἰσθησὶν μίᾶς δι-
 αύγειας στὴν ἀτμόσφαιραν τῶν ἔργων
 του. Εὐχόιστα ἀποτελέσματα πού δὲν
 προσπερνοῦν, ὅμως παραγωγόμενα στά-
 δια ἀναζητήσεων, καὶ δὲν ἐφάνουν σὲ
 μίαν προώθησιν τῶν προβλημάτων, ἢ τῆς
 αἰσθησεῶς του.

ΕΛΕΝΗ ΒΑΚΑΛΟ

ΕΘΝΟΥΣ

3 ΑΠΡ. 1961

ΤΕΧΝΟΚΡΙΤΙΚΗ

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΟΥ ΜΑΣ Κ. ΣΠ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΦΡ. ΕΥΘΥΜΙΑΔΗ - ΜΕΝΕΓΑΚΗ

Πριν ακόμη μιλήσουμε για την καλλιτεχνική αξία των γλυπτικών έργων της Φρόσως Ευθυμιάδη - Μενεγάκη, που φιλοξενεί η αίθουσα της οδού 'Αμαλίας, πρέπει να εξάρουμε τον τρόπο του παρουσιασμάτων τους. Είναι η πρώτη φορά που οι 'Αθηναίοι φιλότεχνοι μπορούν να χαρούν έργα τέχνης τόσο καλά τοποθετημένα και τόσο τεχνικά φωτισμένα. Φοβούμαι πως πρόκειται για κάτι το μοναδικό και ανεπανάληπτο, γιατί μήτε είναι εύκολο να βρεθώ μία τέτοια σάλλα — αυτή δεν πρόκειται δυστυχώς να στεγάσει άλλη καλλιτεχνική έκθεση — μήτε μπορεί να ελπίζω κανείς πως θα διατεθούν τόσες πνευματικές και οικονομικές δυνάμεις για τέτοιο σκοπό.

Δεν έχουν περάσει ούτε τέσσερις μήνες από τότε που η στήλη μας άσχο 'ηκε με την προσφορά της Μενεγάκη — η έξ αφορμής της συμμετοχής της στην τελευταία πανελλήνιο. Θα ήταν ίσως περιττό να επανέλθουμε, αν η τωρινή έκθεση της δεν περιελάμβανε σειρά καινούργιων γλυπτών, που προεκτείνουν τα πνευματικά της δρόσημα, κι' ακόμη αν η παράθεσις αντιπροσωπευτικών έργων της προηγούμενης συγκομιδής της (από το 1955 ως το 1960) δεν μας έδινε την ευκαιρία να εκτιμήσουμε πλατύτερα την απόδοσι των τόσο γόνιμων όσο κι' οδυνηρών αναζητησών της.

Από τον καιρό που η Φρόσω βεφτιαχνε με τον εύπλαστο πηλό τα ζωάκια της ως τώρα, που καταπιάνεται με τις μεγάλες ημισφαιρικές τέχνες μεταλλινές συμβολικές συνθέσεις της, έκανε έναν εκπληκτικό δρόμο. 'Ερευνητικό κι' άνησυχο πνεύμα, δεν άφησε μήτε μία μέρα να περάσει χωρίς να προβληματισθή, να εργασθή, να σπουδάσει. 'Εμελέτησε τα γλυπτά των αρχαίων 'Ελλήνων, των Αιγυπτίων, των Χετταίων, των Νέγρων, επεσκέψθη τα κυριώτερα μουσεία της Εύρώπης, της 'Αφρικής, της 'Αμερικής, άκόμη και της 'Αγίας 'Ανατολής, γνώρισε τη λαϊκή τέχνη σ' όλη της την έκτασι. 'Οτι θησαύρισε από τις συστηματικές μελέτες της και τ' άπειράριθμα ταξίδια τ' άφωτισσε — χωρίς ν' αφήση ν' άσκήσουν επίρροη στή δουλειά της — κ' έπειτα τα λησιμόνησε, φθάνοντας έτσι στην απόλυτη εφαρμογή

εκείνου που είπε ο 'Ερριώ: «Καλλιέργεια είναι αυτό που μένει άφουτά ξεχάσουμε όλα».

Συγχρονισμένη, άλλ' όχι άνατραπτική, έλληνική μ' και παγκόσμια, συμβολική χωρίς εξωλογικές τάσεις, λιτή, άσπληνη κι' άπλουστεμένη, μ' γεμάτη από συγκινησιακά, καθαρά πλαστικά και λυρικά στοιχεία, η τέχνη της Φρόσως Ευθυμιάδη - Μενεγάκη προσφέρει στο θεατή μιαν αισθητική άπλάυσι από τις πιο ύψηλες και τις πιο σπάνιες.

ΠΙΟ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ. Είναι κάπως γνωστή ως ζωγράφος η Πιπίτσα Φιλιππίδη που υπήρξε μαθήτριά του έξαιρέτου καλλιτέχνη και δασκάλου Δημήτρη Γιαννουκάκη, από τη συμμετοχή της σ' έκθεσις ομαδικές. 'Η πρώτη άτομική έκθεσίς της, που στεγάζεται στή μικρή αίθουσα του «Ζυγού» μ' άφ' ους κοντά στή δουλειά της, μ' άς κάνει ν' εκτιμήσουμε σ' όλη της την έκτασι την καλλιτεχνική της πορεία.

Είναι εύγάριστο το ότι η νέα ζωγράφος, που φιλοτεχνούσε ως τώρα συμπαθητικές τοπιογραφικές και ενεκρές φύσεις — με δάσι την αναπαράστασι, άρχίζει ν' άπλώνεται σ' ευρύτερους όρίζοντες — ν' επιδιώκει μι' ά πιο συγχρονισμένη και πιο έλευθερη έκφρασι. Στά πρόσφατα έργα της οι άφαιρέσεις είναι άρεκτά τομηρές, η νοηματική τους ύλη καθαρότερη κι' η τεχνική πιο τροχωρημένη. Πρόκειται για ένα ξεκίνημα από τα πιο έπιδοφόρα.

ΚΩΣΤΑ ΠΛΑΚΩΤΑΡΗ. Πάνε πολλά χρόνια από τότε που είδα για πρώτη φορά έργα του Κώστα Πλακωτάρη. 'Ηταν η εποχή των πρώτων κυβιστικών εκδηλώσεων. 'Επιρρασμένος από τις μελέτες του ά έκκολαπτόμενος ζωγράφος, έφρόντιζε ν' άπορεύη την κοινότητα έκφρασι, ν' παρουσιάζεται άσ' ους γίνετασι πιο μοντέρνος. Μερικά από τα έργα της περιόδου εκείνης (1923 — 1926), που επιδεικνύει τώρα στο «Ζυγό», μ' άς πείθουν πως οι προσπάθειές του δεν ήταν άκαρπες. Τα νεανικά έργα δεν έχουν τις χτυπητές άδυναμίες των πρωτοεπιών. Με τον καιρό το στίγμα της πορείας του άλλαξε. 'Εγκαταλείποντας την κυβιστική σχηματοποίηση, ά Πλακωτάρης έπεδóθη στήν έρευνα των επιδράσεων του ήλιακού φωτός επί των αντικειμένων και την πιστή έρμηνεία του υπαίθρου. 'Εφίλοτένησε πλθθος τοπιογραφιών και σκηνών από τη ζωή των άγροτών που διακρίνονται για τη λιτότητα της διατυπώσεως, την έπιτυχημένη κατανομή του φωτός και τη ζωστή άτυμφοσφαία τους. Κάμποσα από τα καινούργια του έκθίματα έχουν τις ίδιες άρετές, μόνο που κάποιες κυβιστικές διαπλάσεις υπενθυμίζουν την εποχή των πρώτων του πηξέων. 'Αν είναι άποτέλεσμα έσωτερικής ανάγκης που υπαγορεύουν ή άναμνησις, ή άπλάς έπιθυμα έκδύλωσεως άνακεωτικών τάσεων ή στροφη — έπιστροφή, καλύτερα — αυτή, θ' άφανή, όταν ά Πλακωτάρης μ' άς δώση πιο μεστά και πιο άδρά δείγματά της.

ΣΠ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ώρ
υύ
με
ρι
επ
μο
νο

ΕΘΝ. ΚΗΡΥΚΟΣ

- 9 ΑΠΡ. 1961

ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΓΛΥΠΤΙΚΗΣ ΦΡΟΣΩΣ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗ - ΜΕΝΕΓΑΚΗ

ΤΗΣ Κ. Χ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Με την έκθεσι γλυπτικής εγκαίνιασθη μία νέα αίθουσα εκθέσεων υπό τον τίτλον «Δομή» της κ. Φρόσως Εύθυμιάδη Μενεγάκη με τελευταία έργασια της σε χαλκό, σίδηρο και όρειχαλκο. Παλαιότερα ή καλλιτέχνης πριν φθάσει στην (νέα) και πηγαία δημιουργική ανάπτυξιν της στην αφαιρετική, τεχνική γλυπτική ή καλύτερα στις απλουστεύσεις της στο σίδηρο και στο χαλκό, δούλευε τα περισσότερα έργα της με την θερμή ύλη της τετρακόττας, όπου τ' αντικείμενα της μελέτης της ήσαν ιδιαίτερα εμπνευσμένα από τον κόσμο των μικρών χαριτωμένων ζώων, όπως έλάφια, ζαρκάδια κ.ά. όπου τα έδούλευε με ρεαλιστικό τρόπο πιστό στην παράστασι και με ιδιαίτερη αγάπη.

Τά τελευταία χρόνια τη θερμή ύλη της τετρακόττας διαδέχθηκε το σκληρό σίδηρο και ο όρειχαλκος, αλλά πριν φθάση όμως στο να πάρη την όριστική μορφή στο σίδηρο το έργο της εξακολουθή ακόμα να διατηρή σταθερά στοργυλή την φόρμα, αλλά συνεχώς μόνον ν' απλοποιή και να αφαιρή κάθε περιττό στοιχείο από τυχόν επιδρασι ξενική και να ξέρη να παίρνη τά στοιχεία που θέλει για να τους δώση κάτι από την δική της προσωπικότητα, κάτι από την απλότητα της αρχαίας Ελλάδος. Και φθάνουμε στην σημερινή της καλλιτεχνική έκδηλωσι το πώς δέχθηκε αυτήν την μεταβολή από το θερμό πλάσιμο της πρώτης ύλης της — μέχρι το ψυχρό σιδερικό. Όμως κατάφερε να το καθυποτάξη μέσα σ' ένα ρυθμό και μέτρο χωρίς υπερβολικά άνιση προσπάθεια. Από δω και πέρα ή σκληρή ύλη δαμάζεται γρήγορα κάτω από τα εμπειρα μάτια και την δυνατή καλλιτεχνική θέλησι και γίνεται θερμή μάζα (όποταγής) για να γινή αργότερα ένεργο δημιουργημά της γιατί ή καλλιτέχνης δεν περιορίζεται σ' εύκολες λύσεις, αλλά προχωρεί αντιμετωπίζοντας πάντοτε τολμηρά τά προβλήματα της και ούτε κάνει άσκοπους πειραματισμούς. "Ισα-Ισα οι αναζητήσεις της στρέφονται κυρίως σ'

ένα χώρο πλαστικό μόν, αλλά γιαυτό αίσθημα και μεστό από κίνησι, όπου κυριαρχεί ή χάρις της φόρμας που δουλεύει είτε από σφυρήλατο όρειχαλκο, είτε από σκληρή ύλη. Μόνον που τά έργα της σε σφυρήλατο όρειχαλκο χάνουν κάπως με την στυλνή χρυσιζουσα λάμψι την αισθητική αρμονία του συνόλου, αλλά καθώς φαίνεται ή ύλη αυτή προσαρμόζεται καλύτερα στο ύπαιθρο και δεν παθαίνει αλλοιώσεις με την πάροδο του χρόνου σ' όποιον χώρο και αν εκτίθεται. Όμως παντού σ' όλη την έκθεσι κυρίαρχο θέμα είναι ή κίνησις, όπως υπάρχει στο Πουλί-Νυχτοπούλι, στο πουλί-Αετός, ένας αετός που έτοιμάζεται ν' ανοίξη τά πλούσια φτερά προς το άπειρον ή και στο χορό μιας μπαλαρίνας που στροβιλίζεται μέσα στο χώρο του σύμπαντος. Άκόμα και οι ελεύθερες μελέτες της γύρω από το θέμα του αετού έχουν εκείνη την χάρι και την αμονική γραμμή προς ένα αναπτρωμα πληρότητος όπου φθάνει κατόπιν στο τελευταίο συμβολικό έργο της «Γραφή στο διάστημα» όπου με σου καθέτες σιδερένιες βέργες θά φθάση με μία απλότητα σ' ένα τέλειο ισορροπημένο ποίημα.

Χ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

